

Alexandru FURTUNĂ

CONSIDERAȚII CU PRIVIRE LA ORIGINEA ȘI ARIA DE RĂSPÂNDIRE A UNOR PROPRIETĂȚI LAICE DIN ȚINUTUL IAȘI (I)

Rezumat

Considerații cu privire la originea și aria de răspândire a unor proprietăți laice din ținutul Iași (I)

Studiul de față este elaborat în baza unor documente incluse în prestigioasele culegeri de documente cum ar fi: *Documenta Romaniae Historica. A. Moldova; Documente privind istoria României. A. Moldova; Documente privitoare la istoria Moldovei în secolul al XVIII-lea; Moldova în epoca feudalismului* etc. Astfel, au fost cercetate anumite aspecte ale problemei cu privire la originea și aria de răspândire a unor proprietăți laice din ținutul Iași. Este vorba de proprietățile stăpânite de influentele familii de boieri Ureche și Cantacuzino, dar și de familii mai puțin influente: Moimăscul și Ponici. Ca urmare a investigațiilor efectuate, am putut constata că proprietatea deținută de familiile nominalizate a fost obținută pe diferite căi: prin moștenire, prin danie, schimb și cumpărătură. Cele mai multe sate și părți de sate le-au stăpânit în ținutul Iași familiile Cantacuzino (circa 30) și Ureche (circa 10). Proprietatea familiilor Ureche, Cantacuzino, Moimăscul și Ponici a fost răspândită pe ambele maluri ale râului Prut, precum și ale afluenților săi de dreapta și stânga (Ciuhur, Căldărușa, Rezina, Răchitna Nouă, Brătuleni, Sturhuci, Vladnic, Nărnova etc.)

Cuvinte-cheie: domn, boier, dregător, danie, moșie, moștenire, vânzare-cumpărare, schimb.

Резюме

К вопросу о происхождении и территории распространения светской земельной собственности в Яском цинуте (I)

Настоящая статья написана на основе документов, которые включены в престижные сборники: *Documenta Romaniae Historica. A. Moldova; Документы, касающиеся истории Румынии. А. Молдова. Документы, касающиеся истории Молдовы в XVIII в.; Молдова в эпоху феодализма* и др. Таким образом, был исследован ряд аспектов, связанных с происхождением и территорией распространения светской земельной собственности в Яском цинуте. Речь идет о собственности, принадлежавшей известным и влиятельным боярским родам Уреке и Кантакузино, а также менее известным – Моймэску и Пониц. Вследствие проведенных исследований, автор смог констатировать, что собственность вышеназванных бояр была приобретена разными путями: по наследству, в форме дарения, посредством обмена и купли-продажи. Большинство сел и частей сел принадлежали боярским родам Кантакузино (приблизительно 30) и Уреке (приблизительно 10). Собственность родов Уреке, Кантакузино, Моймэ-

скул и Пониц была распространена по обоим берегам реки Прут, а также по берегам правых и левых притоков (Чухур, Кэлдэруша, Резина, Рэкитна Ноуэ, Брэтулень, Стурхучь, Владник, Нырнова и др.) этой реки.

Ключевые слова: господарь, боярин, должностное лицо, дарение, поместье, наследие, купля-продажа, обмен.

Summary

Considerations regarding the origin and the area of spreading of secular properties in the Iasi region (I)

This study is developed based on documents included in prestigious collections: *Documenta Romaniae Historica. A. Moldova; Documents on the history of Romania. A. Moldova; Documents on the history of Moldova in the XVIII century; Moldova in the era of feudalism*, etc. Thus, aspects related to the origin and the territory of spreading of secular property in Iasi County are investigated. It is about the properties possessed by influential boyar families, Ureche and Cantacuzino, and by less influential families, Moimăscul and Ponici. Following the investigations, we state that the property owned by the above-mentioned families was acquired in various ways: by inheritance, in the form of donation, through exchange and purchase-sale. Most of the land in villages and parts of villages in Iasi belonged to the boyar families of Cantacuzino (about 30) and Ureche (about 10). The property owned by the families Cantacuzino, Ureche, Moimăscul and Ponici laid along both banks of the Prut river, as well as its right and left tributaries (Ciuhur, Căldărușa, Rezina, Răchitna Nouă, Brătuleni, Sturhuci, Vladnic, Nărnova, etc.).

Key words: lord, boyar, governor, donation, estate, inheritance, sale – purchase, exchange.

În demersul de față, bazându-ne pe documente edite, vom da predilecție studierii originii și ariei de răspândire a proprietăților stăpânite de influentele familii Ureche și Cantacuzino. În același timp, într-o măsură mai mică, ne vom referi și la bunurile deținute de familiile Moimăscul și Ponici.

1. Proprietatea familiei Ureche

Informații detaliate cu privire la proprietatea stăpânită în ținutul Iași de către marele vornic Nistor Ureche desprindem dintr-un ispisoc de la domnul Radu Mihnea. Astfel, la **16 aprilie 1617**, domnul spune: „Adecă al nostru credincios cinstit boiarin dumnealui Ureche marile vornic m-am milostivit domniia me cu osăbită a noastră milă domn<e>ască, am dat și am întărit a lui drepte ocine și moșii și

cumpărături și dani domnești, toate satele câte are în țara domniei mele și de moșie și de cumpărături și de danie diintr-a lui drepte drese și mărturii ci-au avut dela alți domni mai dinainte: (...) și satul Posadnici pe Jijie, cu 15 fâlci de vii la Cotnari, cu vad di moară în Jijie și satul Prosilnicii cu heleștiu cu moară în Jijie și o siliște Sauliștii pe numi Oișeni cari sunt mai gios de Prosilnici pe Jijie și satul Șchee pe Prut și parte lui din sat din Bogdăniști și din satul Băltini pe Prut și Dănișeni pe Prut și satul Verdeșeni pe Vladnic și săliște Hăreștii și satul Păruceni pe Nărnova și parte lui din sat din Bodiști de supt Răzina. Și a treia parte din gios din sat din Hotinești ce să chiamă Urecheștii pi păraul Răchitnii Noi în ținutul Iașilor” [19, p. 144-145].

La **5 decembrie 1622**, domnul Ștefan Tomșa II dă și miluiește călugării de la mănăstirea „numită sfânta mănăstire a preacucerniciei noastre Paraschiva, ce se numește mănăstirea lui Ureche, ce-i în mijlocul târgului Iași, cu un sat anume Posadnicii pe Jijie, și cu vie, și cu toate hotarele sale, că acel sat mai sus scris, Posadnicii, a fost dreaptă cumpăratură a lui Ureche vornicul și l-au pierdut prin al său vicleșug, când au fost în Țara Leșască, și cu Constantin voievod și cu haraciul cinstului împărat” [26, p. 165-166].

Deci, Nistor Ureche a deținut în ținutul Iași un șir de sate. La **8 martie 1643** se face împărțirea lor. Detaliile acestei împărțiri le găsim în următorul zapis: „Adică eu, Gligorie Ureche vornicul cel mare de Țara de Gios, depreună cu nepoții miei, cu Neculai Ureche spătariul și cu Nistor Batiște, dăm știre cu ceastă scrisoare a noastră cum de bunăvoia noastră ne-am tocmiț și ne-am împărțit cu toate satele ce ne-au rămas de la părinții noștri, de pre Nistor Ureche vornicul cel mare și de pre Mitrofana, giupâneasa dumisal(e), așe cumpărături, ca și moșii de la strămoșii noștri.

Și s-au venit pe partea lui Gligorie Ureche vornicului: (...) și Verdeșenii, pre Vlamnic, și părțil(e) din Boldeșt(i) și din Bogdăneșt(i), ce-s la ț<ănu>tul Iașilor (...). Și s-au venit pe partea lui Neculai Ureche: (...) și Șcheii, pre <Pru>t, și părțile din Hotineșt(i), ce-s la ținutul Iașilor (...). Și s-au venit de partea lui Nistor Batiște: (...) și Posadnicii, la ținutul Iașilor (...).

Și în iastă tocmal(ă) și de bună voie împărțală s-au făcut dinnaintea svenției sale, mitropolitului Varlaam, și a lui Toderașco logofătul cel mare, și a lui Petriceaico dvornicul cel mare de Țara de Sus, și a lui Gavril hatmanul, și a lui Gheorghie păharnicul cel mare, și Apostol Catargiul postelnicul cel mare, și a Iorgăi visternicul cel mar(e), și a Tomei stolnicul cel mare, și a Gramei jitniceriu cel mare, și a lui Vas(i)lie Banul medelniceriu cel mar(e), și a lui Racoviț(ă) logofătul al doile, și a lui Gheorghit(ă) logofătul al

treil(ea) și a mulți boiari din Curtea măriei sale, lui vodă, și voinci dinnainte”.

La **21 ianuarie 1644** se mai face o „împărțală”. Lui Grigore Ureche îi revine „și a opta parte den sat den Vlășinești, pre Prut, ce-s la ținutul Iașilor”. Din **17 noiembrie <1644>** s-a păstrat „zapisul lui Neculai Urechi spat(ar) cu care vinde satul Șcheia, di pi Prut, țin(u)t(ul) Eșii, vor(ni)c(ului) Urechi”. Zapisul este urmat de un ispisoc de întăritură lui Grigore Ureche pe satul Șcheia. Ispisocul este eliberat de domnul Vasile Lupu. [17, p. 46-47, 217, 428]. La **2 februarie 1646**, cu ocazia împărțirii unor ocini, vornicului Urechi i-a venit „partea din Pădureni, ci să vă alege, ci esti la ținutul Iașilor” [18, p. 224].

La **8 iunie 1668**, Lucachi Batiște vinde lui Chiriac fost medelnicer și jupănesei sale, Alexandra (fiica lui Grigore Ureche – A. F.), satul Posadnici pe Prut, țin. Iași, pentru 1200 de lei. Acest sat l-a moștenit de la fratele său, Nistor Batiște, călugărul. La **20 iunie 1668**, domnul Iliș Alexandru întărește cumpăratura respectivă [3, p. 349, 351]. În **1679**, Posadnicii trec în proprietatea hatmanului Alexandru Buhuș [6, p. 301]. Alexandru Buhuș era căsătorit cu Alexandra, fiica lui Nicolae Ureche. La **1 august 1690**, Alexandra, cu fiica ei, Dumitrașcu postelnic și Nicolae, vând lui Iordache Ruset, mare vistiernic, satul Posadnici, țin. Iași, din vatra satului, țarină, câmp și pădure, cu vad de moară și de pod, pe apa Jijiei, cu 400 de lei vechi, bani gata. La **17 noiembrie 1699**, domnul Antioh Cantemir întărește lui Iordache Ruset, mare vistiernic și jupănesei sale, Safta, stăpânire peste satul Posadnici, în partea de jos, țin. Iași, pe Jijia, hotărât și stâlpit de Ștefan Pilat, vornic de poartă [4, p. 284, 466]. Astfel, părți din satul Posadnici al lui Stan Posadnicul au fost stăpânite pe parcursul secolelor, de diverși proprietari: Veveriță, pârcălab de Hotin (vezi documentul din 1551 <după mai 24>) [8, p. 115]; Toma Berheciu, al doilea pisar (vezi documentul din 17 mai 1575); Anghelina, cneaghina lui Oprea postelnic (vezi documentul din 15 mai 1583) [9, p. 133-134, 591-592]; Onciul și Toader diac, fiii lui Veveriță (vezi documentul din 22 iulie 1585); Florea, fiul lui Veveriță. Partea respectivă a fost cumpărată de către Veveriță pârcălab, de la Hrană, fost vornic (vezi documentul din 27 februarie 1588) [10, p. 40, 303]; Nistor Ureche, mănăstirea Sf. Vineri, Nistor Batiște, Chiriac și Alexandra (fiica lui Grigore Ureche), Alexandru Buhuș și Alexandra (fiica lui Nicolae Ureche), Iordache Ruset și Safta.

La **10 martie 1708**, Pătrașcu Zosim, fost mare stolnic, cu soția lui, Safta, vând lui Iordache Ruset, fost mare vornic, și jupănesei sale, Safta, satul Șcheia, țin. Iași, pe apa Prutului, cu câmp, fânaț, vad de pod și baltă de pește, zestre de la părinții lor, Miron

Costin, fost mare logofăt. În același an (data și luna nu este indicată – A. F.), domnul Mihai Racoviță întărește lui Iordache, fost mare vornic, stăpânirea peste satul Șcheia pe apa Prutului, țin. Iași, cu baltă de pește și cu loc de pod, cumpărat cu zăpăscu iscălit de la Pătrașcu Zosim, fost mare sfetnic, cu 100 de lei bătuți; acesta îl avea de la tatăl său (socru – A. F.), Miron Costin logofăt, care îl cumpărase de la Chiriac medelnicerul și de la jupâneasa lui, Alexandra, fata lui Ureche (Grigore – A. F.), fost mare vornic, cu ispisoc de la domnul Iliș, Alexandru, iar Grigore Ureche vornicul l-a cumpărat de la nepotul său, Nicolae Ureche, fost mare spătar, cu ispisoc de întăritură de la domnul Vasile (Lupu – A. F.) [5, p. 186, 212]. Astfel, ca și Posadnicii, satul Șcheia a avut mai mulți stăpâni: Nistor Ureche, Nicolae Ureche, Grigore Ureche, Chiriac și Alexandra (fiica lui Grigore Ureche), Miron Costin, Pătrașcu Zosim, Iordache Ruset.

Așadar, neamul Ureche a stăpânit în țin. Iași, pe parcursul secolului al XVII-lea, următoarele proprietăți: Posadnici, pe Jijia; Proselnici, pe Jijia; Săulești (Oișeni), pe Jijia; Șcheia, pe Prut; parte din satele Bogdănești, Bălteni, Dănișeni, pe Prut; Verdeșani, pe Vladnic; seliștea Hărești; Păruceni, pe Nârnova; parte din Bodești, de sub Răzina; a treia parte din Hotinești (Urechești), pe Răchitna Nouă; a opta parte din Vlășinești, pe Prut; o parte din Pădureni.

Semnificativ ni se pare faptul că proprietatea Urecheștilor era amplasată, în linii mari, în zona în care Stoian Procelnic cel bătrân și urmașii săi au deținut proprietate. Să fi existat vreo relație de rudenie între cele două vechi seminții?

Referindu-se la Ureche, Ștefan S. Gorovei scrie: „Familia cronicarului Grigore Ureche (m. 1647) e, în adevăr, dintre cele vechi, făcând parte din ceea ce am numit boierimea ștefaniană; străbunul, Danciul Ureche, a trăit în ultimii ani ai domniei lui Ștefan cel Mare, până sub Petru Rareș; fiul său, Maxim Ureche, pare a fi trăit o vreme în Țara Românească, unde și-a început cariera și fiul acestuia, Nestor Ureche, ajuns mai apoi mare logofăt și mare vornic al Moldovei (m. 1617). Spița lor s-a stins însă spre sfârșitul veacului al XVII-lea, așa că purtătorii numelui din secolele următoare trebuie să fie urmași colaterali” [30, p. 289].

Nestor Ureche a fost căsătorit, conform lui N. Stoicescu, cu Mitrofana, fiica lui Ioan și a Mariei (...). Copii: Grigore mare vornic și cronicar; Vasile, căsătorit cu Magda, fiica lui Andrei hatman; Maria, căsătorită cu Batiște Vevelli și Nastasia, căsătorită cu Isac Balica hatman; fiul lui Vasile s-a numit Nicolae, căsătorit cu Safta, cu care a avut pe Alexandra, căsătorită cu Alexandru Buhuș hatman (...). Grigore era căsătorit cu Lupa, fiica lui Voruntar Prăjescu mare comis; cumnat cu Toma Cantacuzino, mare vornic și

rudă cu familia Movilă. Copii: Vasile spătar, căsătorit cu Anița, fiica lui Dumitrașco Drăguțescu; Ștefan paharnic; Alexandra, căsătorită cu Antiohie Costachi aga și cu Chiriac Sturza; Antimia, căsătorită cu Alexandru paharnic [31, p. 332-333, 453].

Așadar, familia Ureche era înrudită cu familiile Batiște Vevelli, Balica, Buhuș, Prăjescu, Cantacuzino, Movilă, Costachi, Sturza etc.

2. Proprietatea familiei Moimăscul

La **30 martie 1631**, mai mulți boieri cu dregătorii importante scriu și mărturisesc cum a venit înaintea lor „Ileana Stanca, fata Ilei șetrariul, giupâneasa lui Nechifor comisul, și singură cu rostul ei s-au mărturisit cum ea, vădzând și tâmplându-se ei neavând feciori depreună cu giupănu-său Nechifor comisul, luat-au pre o **cocoan(ă) mic(ă)**, fiind Stancăi nepoat(ă) de sor(ă), anume Erina, fata Nastasiei depreun(ă) cu giupănu-său Nechifor comisul, ca **să le fie lor fată de suflet și o au crescut de mic(ă), până s-au făcut fecioar(ă) și o au măritat dup(ă) Ștefan Moimăscul pitariul** (subl. n. – A. F.).

Deci, giupâneasa Stanca, vădzând ea de Ștefan și Irina, bun(ă) milă și socotință, ca de la ai săi adevăraț(i) feciori, ea, cu toat(ă) inima și cu tot sufletul ei, de bun(ă)voia sa, dinnaintea noastră, de iznoav(ă) i-au luat pre-amândoi feciori de suflet să-i fie, cum pre Irina așa și pre Ștefan. Și s-au dat lor cu toate bucatele sale și ocinile, moșii și cumpărături, pre nume: o vie din Cupou, de la Iaș(i) (...). Așijder(e), moșia sa din sat din Lucăceni și din Boiani și din Puțure, ce-s la ținutul Iașilor, cu ispisoc de la Ieremiia voievoda pre nume moșul ei, Bantăș și frații lui (urmează și alte părți din Lucăceni – A. F.).

Acestea toate le-au dat feciorilor săi, lui Ștefan și Irinei, cum Erinei, așa și lui Ștefan. De va săvârș(i) Dumnedzău pre Irina înaintea lui Ștefan, acestea toate ce-s mai sus-scrise să fie lui Ștefan ocin(ă) și moșie, în veci. Iar să să va săvârși Ștefan naintea giupăneșei sale Erina, ale ei să fie moșii neclătite nici dănăoară, în veci. Și să-ș(i) fac(ă) și dires domnești pre numele lor.

Iar Ștefan cu giupâneasa lui, Erina, singuri cu rostul lor, printru darea și miluirea, s-au mărturisit cu toată inima lor, cum în viața ei să aibă a o hrăni și a o îmbrăca și a o cinsti, ca pre a lor părinte, iar după săvârșitul ei, să o grijască și să o pomenească, împreună cu giupănul ei, Nechifor comisul, cu pamențile și cu sventel(e) leturghii, în sventele besereci” (subl. n. – A. F.).

La **22 mai 1631**, după mărturisirea făcută de Ileana (vezi mai sus), domnul Moise Movilă hotărăște: „Deci domniia mea, vădzindu de a ei (Ilenei – A. F.) bunăvoie miluire și dare fiilor ei, lui Ștefan și Irinei, domniia mea încă le-am dat și le-am întărit slugei

noastre lui Ștefan Moimăscul pitar și giupănesei sale Irinei, pre toate pre acelea ce sunt mai sus-scrise ocine și moșii, ca să le hie de la domniia mea întăritură cu tot venitul, nerușeite nici dănoară, în veci de veac. Și să aibă a-ș(i) face uric pre numele lor”.

În aceeași zi, alături de Ileana, se mărturisește (înnaintea domnului) și Ștefan Moimăscul „dzicând că i-au dat Dumnedzău și coconi împreună cu giupăneasa sa, cu Erina, fata lui Pătrașco Banul, și li i-au luat Dumnedzău, așa, rămaș(i) făr(ă) coconi. Iar Ștefan de bunăvoia lui și cu toată inima lui s-au dat giupănesei sale Irinei cu moșiile sale din Moimești și din Piscani, ce sunt în ținutul Iașilor (...) și cu toată agonisita sa: cai, iape, boi, vaci, oi, stupi, cum de-l va săvârși Dumnedzău înnaintea ei, să fie toate ale ei. Iar ea să aibă a-l griji și a-l pomeni ca pre al său suflet, cu pamențile și cu sventele leturgii în sventele besereci.

Și să-ș(i) facă și uric Erina pre numele ei. Iar frații lui Ștefan sau nepoții lui să n-aibă nicio treabă a să amesteca, nici la bucatele lui, nici cu părțile lui de ocină ce să vor alege părțile lui. Așjidire și Erina, giupăneasa lui”. Mărturisirea respectivă se încheie „cu mare blăstăm” [11, p. 503-504, 592-594].

Astfel, după cât reiese din documentele citate mai sus, copiii de suflet se bucurau de aceleași drepturi ca și cei de sânge. Însă, la rândul lor, ei își asumau anumite obligațiuni în relațiile cu părinții care i-au adoptat. La fel era reglementată și problema moștenirii (în caz de deces al soților).

La **8 mai 1638**, mai mulți boieri ce dețineau dregătorii importante, scriu și mărturisesc „precum au vinit înnaintea noastră Ștefan Moimăscul vel armaș și fratile lui, Simion, ficiorii lui Gheorghie Moimăscul, și Todosie, de a lor bunăvoie, di nimine siliți, nici asupriți și au vândut a lor driaptă ocină și moșăe dintr-un sat, anumi Pițcanii, care acel sat înbla în trei părți, doă părți au vândut dintr-acel sat parte lor, dar a trie parte au rămas fratelui lor celui mai mare, anume Ursul, ace parte au rămas nevândută, cari acel sat esti în ținutul Eșălor, între Moimești și între hotarul târgului Eșălor, aceia au vândut-o binecredinciosului și di H(risto)s iubitorului domnului nostru Ioan Vasile v(oie)v(o)d (Vasile Lupu – A. F.) în prețul... Și au plătit lor deplinu acei mai sus numiți bani în mâinile lor, lui Ștefan Moimăscul vel armaș și frățâni-său, lui Simion, înnaintea noastră” [14, p. 339].

La **15 aprilie 1640**, înnaintea domnului Vasile Lupu și a boierilor, a venit „Dumitrașco Bantăș, fiul lui Nicoară Bantăș, de bunăvoia lui, nesilit de nimeni, nici asuprit, și a vândut dreapta sa ocină și dedină, cât se va alege partea lui dinspre alți frați, din satul Lucăceni și din Boiani și din Puțuri, din ținutul Iași. Pe aceasta a vândut-o tot boierului nostru, Ștefan Moimăscul armaș și cneaghinei sale, Erina, pentru zece taleri bătuți” [15, p. 351].

Astfel, în prima jumătate a secolului al XVII-lea, familia Moimăscul a stăpânit în ținutul Iași părți din Lucăceni, Boiani, Puțuri, Moimești, Piscani.

Moimăscu Ștefan (din Moimești) era, după cum scrie și N. Stoicescu, fiul lui Gheorghe Moimescu; căsătorit cu Irina, fiica lui Patrașco Banul; cumnat cu Vasile Banul mare medelnicer (...). A avut doi frați, Simion și Ursul, care nu au fost dregători (...). Familia Moimăscu se înrudea, prin intermediul familiei Bantăș, și cu Cantemireștii [31, p. 418, 343].

3. Proprietatea familiei Ponici

La **30 aprilie 1635**, domnul Vasile Lupu dă și întărește „slogii noastre”, loi Ponici diacol din Rogășești și altor oameni din sămânța lor cari au fostu drepti ocini și moșii, cu ispisoaci din întăritură ce au avot ei di la Radol Vod(ă), pe on sat, Socruzenii (Socrujeni), și altu sat, **Bisăricanii** (Bisericani), și alta giomătat(e) di sat, Zalocenii (Zaluceni), și Svetcoții (Svicăuți), și giomătat(e) di sat di Hrițeni, și on sat, Vlădeni, tot dintr-acel istisoc (ispisoc), ca să fii lor drepte ocini și moșii, într-on loc cu sămințiile lor”. În <**1636 după martie 29-1639**>, conform unui zapis pe Bisericani, „s-au ales partea lor (Onciul Iurașcovici și Maricuța șoltuzoae – A. F.) den giomătate de sat de **Bisericani**, a patra parte, și le-am ales și le-am stălpit” [13, p. 143, 429]. La **25 mai 1641**, nepoții lui Dumitrașco Tureatcă [Stratulat Dobrenchi, Dumitrașco Dobrenchi, **Toader Dohatco** (vezi mai jos – A. F.) și alți veri ai lor] se pârăsc, înnaintea domnului Vasile Lupu, cu Antimia ce a fost cneaghina lui Dumitrașco Tureatcă. Ambele părți aflate în litigiu, pretând la ocinile și dedinele lui Dumitrașco Tureatcă. În Bisericani el avea a șasea parte, din sus, aleasă de ale fraților săi. Dreptate i se face, până la urmă, Antimiei. Căci soțul i-a lăsat doar ei, printr-un zapis, părțile respective [16, p. 129-130] (vezi și si documentul din 11 iunie 1646) [18, p. 334-335].

La **18 martie 1657**, domnul Gheorghe Ștefan dă și întărește Ursului Ponici, vornic (fiul lui Ionașcu Ponici, portar – A. F.), câteva sate și părți de sate, inclusiv „a treia parte din giomătate satului din **Bisăricani**, partea din jos, ce esti în ținutu Eșului.

Și iarăși dăm și întărim slugii noastre, Ursului Ponici vornic, și fiicii sale pre a lor dreaptă ocină giomătate de sat din **Telenești**, părți din jos, ci esti pe Prut, în ținutu Eșului. Și iarăși a treia parte din giomătate satului din **Lucăceni**, partea din jos, ci esti în ținutu Eșului, cu tot venitul. Și iarăși toate părțile de ocină, ci să vor alege din **Roșcani pe Turia**, în ținutu Eșului, partea din jos, din vatra satului, și din câmp, și din pădure, și din fâneți și cu tot venitul” [27, p. 272-273].

La **4 august 1659**, domnul Gheorghe Ghica spune că dă și întărește „boiarinului nostru... Ponici șatra-riul pre a lui dreaptă ocină și cumpărătură, un stălpu

din tot satul din Roșcani (pe Turia – A. F.), ce simtu trei stâlpi, adică să împarte satul în trei părți” [24, p. 118-119].

La **27 iunie 1750**, domnul Costantin Racoviță dă de știre: „Dat-am carte domnii mele Pascului, ce s-au răspunsu ficior Erimii Dulhatco, și **Dulhatco, gine-re lui Ponici, diiacul** (subl. n. – A. F.), să fie volnec cu carte domnii mele a opri dispre alți moșeni și a dejmui parte lui Ponici, diiacul, după ispisocul ce-au arătat de la Radul vodă, din vâlet 7130, anume din sat, din Zăluceni, și din Beserecani, și din Hrițeni, ce sunt pe Prut. **Zălucenii și Beserecanii în ținutul Eșilor**, și Hrițenii în ținutul Dorohoiului, la care parte a lui Ponici dede samă, că alte niamuri, ce sunt răzeș, n-au triabă, că ei țin alte părți, iară cu parte lui Ponici are triabă acest Pascal Dulhatco” [29, p. 219-220].

Așadar, familia Ponici a stăpânit în ținutul Iași părți din satele Zăluceni, Bisericieni, Lucăceni; Tele-nești, pe Prut; Roșcani, pe Turia.

Anumiți reprezentanți ai familiei Ponici, cum ar fi Stanciu Ponici, a fost membru al sfatului domnesc (1442 martie 8 – 1447 februarie 11) (...). Petru Ponici, fiul lui Stanciu Ponici (?) a fost și el membru al sfatului. În sfat 1453 iunie; pârcălab de Suceava 1455 iulie 2 – 1457 septembrie 8; fără titlu (în sfat) 1458 aprilie 12 – 1466 august 28 [31, p. 283-284, 285].

La 1581 și 1583 apar în documente, după cum scrie M. M. Szekely, niște nepoți ai lui Ion Sturza, probabil fii ai unor surori ale acestuia. Toader Ponici (numit o dată nepot și altă dată cumnat al lui Sturza), fiul lui – Ionașco aprodul, Adam vistiernicul – gine-rele lui Alexa, Roșca, împreună cu fiii lui și verii lor (...). Din păcate, scrie în continuare M.M. Szekely, sărăcia informațiilor nu-mi îngăduie, cel puțin decamdată, să stabilesc legătura sigură de rudenie dintre aceste persoane și pârcălabul Ion Sturza [32, p. 207-208].

4. Proprietatea familiei Cantacuzino

Această familie a avut în ținutul Iași numeroase proprietăți, în mare parte „din cumpărătură”. Cantacuzineștii au deținut și importante dregătorii.

a) Iordache Cantacuzino, mare vistiernic

A stăpânit, de rând cu alte proprietăți, și satul Popricani. Până a ajunge în proprietatea lui Iordache Cantacuzino, Popricanii („pe Jijia, între Posadnici și între Cârniceni, la Tihova”) au avut și alți stăpâni, cum ar fi: Iacuș vistier, Șteful pârcălab de Hotin (nepotul lui Iacuș), Mușat vornic (vezi documentele din **22 mai 1476** și **27 mai 1480**) [7, 312-313, 344-345]. La **14 august 1634**, boieri cu importante dregătorii, precum și mulți boieri și oșteni de frunte, scriu și mărturisesc „cum a venit, înaintea noastră, Condi fost vameș, însuși, de bunăvoia sa, nesilit de nimeni, nici asupra și s-a tocmit cu boierul domniei mele,

Iordachie vistiernic și i-a vândut un sat, anume Popricanii, între Posadnici și între Cârniceni, pe Jijia, cu vaduri de mori în Jijia și cu bălți de pește și cu fânețe, pentru o sută ughi, galbeni.

Deci noi, cu toții, dacă am văzut tocmeala lor de bunăvoie și vânzare și plată deplină, noi am făcut de la noi această scrisoare, ca să-și facă și drese domnești și, mai mult, am pus pecețile noastre sub iscălituri. Să se știe” [12, p. 267].

Peste aproape doi ani de la „facerea” acestei scrisori, și anume la **20 martie 1636**, Vasile Lupu sloboade o carte domnească. Domnul dă de știre că „a venit înaintea Noastră și înaintea tuturor boierilor noștri moldoveni, mari și mici, boierul nostru, Conde vameș, de bună voia lui, nesilit de nimeni și nici asupra, și a vândut dreapta sa ocină și cumpărătură, din dresese de cumpărătură pe care le-a avut de la... voievod, un sat, anume Popricanii, pe Tihova, între Posadnici și între Cârniceni, care este în ținutul Iași. Acesta l-a vândut credinciosului boier al Domniei Mele, pan Iurdachii mare vistiernic, pentru o sută de ughi, bani buni. Și s-a sculat boierul nostru mai susscris, Iurdachii mare vistiernic, și a dat bani mai sus ziși, 100 de ughi, bani buni, dinaintea Noastră și dinaintea boierilor noștri, în mâinile lui Conde vameș, iar lui i-a fost cumpărătură de la Toader Gogoneț, din uricul de dedină pe care l-au avut bunicii lui de la Ștefan voievod cel Bătrân”.

Ca urmare a acestei tocmele, domnul Vasile Lupu dă și întărește lui Iordache mare vistiernic, satul Popricani „ca să-i <fie> de la Noi dreaptă ocină, și cumpărătură, și uric și întărire, lui și copiilor lui, și nepoților, și strănepoților, și răsstrănepoților și la tot neamul lui, care i se va alege cel mai apropiat, neclintit niciodată, în vecii vecilor” [13, p. 410-411].

Iordachi, vistiernicul cel mare, stăpânea (în 1640) și satul Ploscureni. Hotarul acestui sat se începea „din gura Ciuhurului, ci dă în Prut, tot matca în sus până în gura Prăvalului, ce dă în Ciuhur, și matca Prăvalului pân-în stâncă” [15, p. 445-446].

Într-un document, fără vâleat (către 1662), intitulat „Catastihul general a tuturor banilor ce a dat vist. Iordachi Cantacuzin pe toate moșiile sale”, la număr de 60 sate întregi, 15 giurătași de sate, 2 jirebii, 33 fâlci de vie, în valoare de 14 300 galbeni („Izvod de bani ce s-au dat pre ocine și pre moșii”), sunt incluse și proprietățile stăpânite în ținutul („vlost”) Iași, precum urmează.

- 150 ug. (ughi – A. F.) pre Popricani
- 120 ug. pre Pădureani
- 280 ug. pre Pureaceani
- 50 ug. pre Ionășești ce sânt toate acestea într-un hotar
- 420 ug. pre Bășiani

- 200 ug. pre Cutujani ce să chiamă Căldărușe
- 69 ug. pre Ostăpceani lângă Cotujeani
- 114 ug. pre Boureani tij lângă Cotujeani den gios
- 120 ug. pre Lucăceani de la Moimășcul
- 100 ug. pre Bogdănești ce sânt lângă Navranița
- 18 ug. pre o bucată de Huhureț ce sânt lângă Bogdănești [25, p. 29, 31].

b) **Toma Cantacuzino, vel vornic**

La **30 iunie 1668**, boieri cu dregătorii importante scriu și dau de știre cum au venit înaintea lor „dum-nialor Velișco Costin și giupâniasa lui Catrina fata Tomii vornicul, și Ion Racoviț paharnicul, și giupâneasa lui Nastasia fata Tomii vornicul, și Ștefan paharnicul ficiorul Tomii vornicul, după tocmeala ce sau fost tocmit, al doile rându de a lor bună voe, de nime nevoiți, nici asupriți, șau împărțit ei toate ocinele și viile care au avut ei împreună despre părinții lor Toma vornicul și (loc gol).

Vinitusau în partea dumilorsale lui Velișco și giupânesei sale Catrinii (...) Stolniceanii sat întreg cu loc de hălășteu, la ținutul Iașilor (...) și două zăci de prăjini la Iași în valea Irimii și giumătate din casele din Iași.

Iar în partea lui Ion paharnicul și a giupânesei lui Nastasiei sau vinit (...) Cojanca sat întreg la ținutul Iașilor (...), Paniceștii sat întreg la ținutul Iașilor (...), Vlașineștii, giumătate de sat, pe Prut la ținutul Iașilor și din Popențiani a treia parte tij la Iași, din giumătate de sat de Vezuni săliște, tij la Iași (...) și giumătate de cas din Iași.

Iar în partea dumisale lui Ștefan paharnicul sau vinit (...) Hâjdeiani sat întreg la ținutul Iașilor și Cohănești 2 părți pe Prut în ținutul Iașilor (...), Cucuiăț lângă Hâjdeiani la ținutul Iașilor”.

Așadar, conform calculelor lui Gh. Ghibănescu, lui Ștefan i-au revenit (în diferite ținuturi) 15 sate întregi, 8 părți din sate și 10 fălci de vie; lui Ion Racoviță, paharnicul – 6 sate întregi, 9 sate părți și 13 fălci de vie [25, p. 73-75].

c) **Toderașco Iordache Cantacuzino**

A deținut, consecutiv, funcțiile de mare paharnic și mare vistiernic. În perioada 1671-1678, pe diferite căi (cumpărături și schimb de proprietăți) a pus stăpânire pe întreg satul răzășesc Glăvănești, de pe Jijia, ținutul Iași. Grăitoare, în acest sens, sunt documentele din 10 septembrie 1671, 15 noiembrie 1671, 25 noiembrie 1671, 22 iulie 1673, 16 aprilie 1675, 17 aprilie 1675, 25 mai 1675, 29 august 1675, 2 septembrie 1675, 2 octombrie 1675 [3, p. 444, 446, 447, 479, 505, 508, 511, 512, 513]; 10 iulie 1676, 2 august 1676, 18 ianuarie 1677, 16 martie 1677, 13 martie 1678, 4 iulie 1678 [4, p. 40, 41, 82, 55, 76, 84].

Însă Glăvăneștii, cumpărat de Toderașco Iordache, este „dorit” și de domnul Gheorghe Duca. Ca urmare, la **9 ianuarie 1680**, Dosoftei, arhiepiscop și mitropolit al Sucevei, Ioan, episcop de Roman, Serafim, episcop de Rădăuți, Calistru, episcop de Huși, Miron Costin, mare logofăt și alți boieri din divan dau mărturie pentru satul Glăvănești, țin. Iași, pe apa Jijiei, care se află lângă satele Adriașani și Berehoiești, că Duca vv. fiind domn al Țării Românești „trecând din oaste de la Cahrin (Ceairin) în anul 1675 (7183), când a ieșit satul Glăvănești de vânzare de ocinași”, a trimis pe Constantin Cantacuzino, mare stolnic din Țara Românească cu poruncă la Toader Iordache, mare vistier să nu cumpere satul, fiind lângă celelalte două cumpărate de voievod din boierie; pentru că acesta îl cumpărase, când a venit Duca vv. „în scaunul țării” i-a întors 500 de lei, precum și banii cheltuiți cu facerea unei mori pe Jijia [4, p. 116].

În **1702 f.l.z. [sept. – 1703 iun. 15]**, domnul Constantin Duca vinde lui Toma neguțătorul satul întreg Glăvănești, pe Jijia, țin. Iași, cu vadurile de mori, drept 650 de lei bătuți, pentru niște bani de negoț pe care acesta i-a dat la cămara domnească. Satul Glăvănești, aproape de Andrieșani și de Berehoiești, fusese cumpărat de tatăl domnului Duca vv., de la Toader Iordache fost mare vistier. Iar vistierul îl cumpărase de la răzeși, domnul dă și zapisele; frații domnului să-și ia din alte sate de cumpărătură și din satele de pe moșia părintească [5, p. 42].

Așadar, în cazul satului Glăvănești poate fi urmărit modul de înstrăinare a proprietății răzășești și, implicit, procesul de dezagregare a obștii răzășești. În același timp, se evidențiază și caracterul relațiilor dintre domn și marii proprietari cu dregătorii importante.

d) **Iordache Cantacuzino, mare logofăt**

La **20 iulie 1746**, domnul Ioan Mavrocordat întărește lui Iordache Cantacuzino „giumătate de sat di Hiliuți ci au cumpărato dila Vârlan Bantăș zet Gavril Ciolpan, cari această giumătate de sat s-au ales la hotărât, partea despre răsărit, și s-au lipit cătră satul Pârjota” [2, p. 25-27].

La **15 iunie 1749**, marele logofăt Iordache Cantacuzino își face testamentul (diata). În documentul respectiv se specifică: „Parte fiică-mea, Saftai (...). Parte de moșie ce i-am dat: (...) Pârjolta, sat întreg pe Ciuhur, cu hălăștău la ținutul Iașilor, cumpărat de la unchiul meu, Dumitrachii vel armaș. Parte fiului meu, lui Ion (...). Moșia ce i-am dat (...). Zăhăicani, pe Ciuhur, la ținutul Iașilor, i-am cumpărat de la Bantaș. Moșii ce i-am dat (lui Iordachi – A. F.): Stângăcenii pe Ciuh(u)ru, la Iași di pre moșul meu Ciobanul vel postelnic; Stolnicenii, alături pe Ciuh(u)ru, di pre moșul meu, Ciobanu(l) vel post(elnic) s-au

venit mătuși-me Saftii Buhușoie și l-am cumpărat eu” [23, p. 378-380].

La **27 septembrie 1772**, vistiernicului Ioniță Cantacuzino (fiul lui Iordache Cantacuzino – A. F.) îi este înmănată mărturia hotarnică privind despărțirea moșiei sale Zăhăicani, de moșiile Stolniceni și Stângăceni ale fratelui său Iordache Cantacuzino, toate la ținutul Iași, pe apa Ciuhurului [1, Pachet 423, doc. nr. 87, 88, 89].

Conform recensământului din 1772–1773, Ioan (Ioniță) Cantacuzino stăpâna în ținutul Iași satele Ferjeni, Oeșeni, Hiliuți, Zăhăicani, Nicoreni, Scăieni, Dondoșeni (ocolul Ciuhurului) și Iepureni (ocolul Copou) [28, p. 193, 195, 200].

Ioan Cantacuzino și fiul său, Matei, au stăpânit (anii '70–'80 ai secolului al XVIII-lea) unele părți din moșiile răzeșești Milești, Custura și Hotinești din țin. Iași. Anterior stăpânirii cantacuzinești, între răzeșii acestor moșii au existat anumite neînțelegeri cu privire la „împresurarea” hotarelor. Astfel, conform unei mărturii hotarnice din **3 iulie 1755**, moșiile Milești și Custura „sunt în ținutul Iașului, suptu codrii Bâcului”; „moșiia Mileștii merge în lungu din codrul Bâcului înspre apus, la câmpu, până în dealul Brătulenilor, și acolo în muchia dealului Brătulenilor, să tâlnescu cu moșiia Custura. Și de acolo merge Custura tot înspre apus, până să tâlnește cu moșiia Onțeștii în cap. Iar alături, pi din sus, să tâlnește cu moșiia Hotinenii. Între acești patru moșii iaste moșiia Custura. Iar Mileștii să alătură pi din gios cu moșiia Spanciocanii în lungu, iar pi din sus iar cu moșiia mănăstirii Pobratii (Răchiceni – A. F.)”. „Mileștii să înparti în patru bătrâni” (...), „stâlpiți cu pietri” [20, p. 43-46].

Conform altei cărți hotarnice (din **20 mai 1756**), „răzăși di Milești, căutându pe la alte neamuri ai lor înstrăinate, au găsit ispisocol di la Alexandru voievod din velet 7069 <1560>, octombria 19, în cari arată că s-au împărțit strămoșii lor, anumi Țăgan și frati-său, Cernat, și Bălan, ficiorii Șendrii, și iarăși neamul lor: Dima Miliciu și rudenii ale lor, Gârlă și sora lui Dobra, ficiorii lui Necoară Milici, toți nepoții Milii. Ș-au împărțit a lor dreaptă ocină și moșie, satul Mileștii, în fundul văiei Obrejului, undi au fost casa moșului lor Milii. Și iarăși și altu sat, la fântână, ce să cheamă Vărtopenii. Și aceste două sate di mai sus numite s-au împărțat pe acești neamuri ce copie mai sus, veindusă feicari sat în 3 bătrâni” [20, p. 60].

Și în sânul răzeșilor moșiei Custura apar, la fel ca în cazul celora de la Milești, neînțelegeri de ordin funciar. Semnificativ, în acest sens, este documentul din **20 noiembrie 1765**. Astfel, la data respectivă, răzeșii din bătrâni Arsenie și David se judecă „cu Andreiu Talpă din Milești, răzăș tij de Custura, din bătrânul lui Ilii, cari după ce cu amăruntul cerceta-

se, ce le-au luat sama, și după toati răspunsurile lor, cum s-au aflatu toate pricinile lor, s-au arătat în gios, moșiia Custura înblându-le într-acei 3 bătrâni: Arsenii, David, Ilii. Așe li s-au hotărâtu giudecata, **carii din ce răzăși s-or tragi, rudenii la bătrânul lor să margă să stăpânească** (subl. n. – A. F.). Iar pentru că la vâlet **7264 <1756>**, **maiu 26**, au avutu Andreiu Talpă giudecată cu răzeșii de Custura înaintea dumnialui logofăt Ioan Bogdanu și răzeșii din bătrânul lui Ilii, neprimindu-l pe Andreiu Talpă să fie moșanu cu dânșii și nefiindu alti dovezi de față, le-au fost hotărâtu dumisale logofăt Bogdanu giudecata într-acesta chipu; până în 2 luni au pus sorocu lui Talpă, să înbli prin Țara Leșască să-ș aducă scrisori, de undi au zis că suntu, să-ș îndreptezi că-i moșinaș. Iar negăsindu dumisali scrisori, să giuri 3 răzeși din Custura că nu-i neam și moșanu cu dânșii, și să rămâie Tâlpeștii lepădați din moșiia Custura. Și Talpă scrisori n-au găsit prin Țara Leșască, numai de vremi ce răzeșii din bătrânul lui Ilii, n-au giuratu acei 3 oameni, ce-au primiit pe Tâlpești a fi moșinași cu dânșii în bătrânul lui Ilii. Nici numiții răzeș di cei 2 bătrâni, Arsenii i Davidu, n-au pus pricină Tâlpeștilor a nu stăpâni Tâlpeștii în bătrânul lui Ilii cu răzeșii lor, ce l-au priimitu moșanu, cum nici acum nu punu nici o pricină (...). Deci după cum li s-au curmatu toati acești, de mai sus arătați, li s-au datu câti o carti de giudecată, asemine la răzeșii di fieștice bătrânu de moșiia Custura, ca să le fie de credință” [20, p. 175-177]. Așadar, în acest document este dezvăluit modul de recunoaștere și confirmare a dreptului de moșinaș.

În anii care vin, părți din moșia răzeșească Custureni sunt cumpărate de către vistiernicul Ioan Cantacuzino. Drept urmare, la **15 iulie 1776**, este întocmită hotarnicia moșiei Custureni. Hotarnicii spun: „Facem știre cu această mărturie hotarnică a noastră, că din luminată poronca preînnațatului domnului nostru, mărie sa Grigore Alexandru Ghica voievoda, fiind rânduiți prin luminata cartea mării sali, întru care ne scrie și ni să poroncește ca să mergem la o moșie a dumisale Ioan Cantacuzino vistiernic, anume Custurenii, pe Valea Brătulenilor, ce este peste Prut, ot ținutu Eșii, care moșie o are dumnului de cumpăratură de la Tănasi Guț (...). Deci, mergând noi după poroncă la numita moșie, am strânsu pe toți răzeșii înpregiurași, anume (...). Și după cum am hotărât și am stâlpit cu pietre hotară înpregiur, am făcut și noi această mărturie hotarnică la cinstita mâna dumisale Ioan Cantacuzino vistiernic, și am iscălit”.

În documentul respectiv sunt menționate microtoponimele: pârâul Brătulenilor, Movila Custurii; Piscul din Sus de Drum, ce merge la Eș; Valea Bălăneștilor Vechi, pârâul Bălăneștilor Vechi, Drumul Olacului, Valea Popii, Stâlpul Salahorului, Valea

Sturhucii Seci, Valea Sturhucului de Jos. În același timp, sunt amintite moșiile: Onțăști, Hotinești, Milești, Hârtopeni, Răcăceni, Săbieni, Vrănești, Citireni [21, p. 51-53].

La **27 martie 1784**, conform altei mărturii hotarnice, se face știre „că din luminată porunca preînălțului domnului nostru mărie sa Alexandru Costantin v(oi)e vod, fiind rânduiți cu luminată carti măriei sale, întru care ni să poruncește ca să mergem piste Prut, la ținutu Eșului, la niște părți de moșie ale lui Matei Cantacuzino biv vel vistiernic, ce-au fost cumpărate cu zapisă de răposatul părintile dumisale logofăt(ul) Ioan Cantacuzino, ca să le alegim despre alți răzăși și să le stălpim cu pietre hotară”. Este vorba de părți din moșia răzeșească Hotinești de pe Valea Brătulenilor, care îmbla în doi bătrâni. Unele părți au fost cumpărate, la **1 iulie 1782**, de către vel vistiernicul Matei Cantacuzino. În același timp, părți din moșia Hotinești stăpâna și stolnicul Iordache Panaite [21, p. 167-168].

La **28 decembrie 1784**, cuconul Matei Cantacuzino, biv vel vistiernic, cumpără și părți din moșiile răzeșești Milești și Hârtopeni. Legat de aceste vânzări, răzeșii spun: „Dar dum (isale) să stăpânească părțile noastre în veci cu bună pace, ca pe a sa driaptă ocină și moșie, nestrămutat și nesupărat, și să-și facă și întărituri gospod. Și spre încredințare ne-am pus numile și degitile, ca să s(ă) criadză” [21, p. 188].

La **25 ianuarie 1785**, nepoții lui Andrei Butnariul din satul Milești, ce se trag din Pilat și din Milic (Milici – A. F.), afirmă: „...dat-am adevărat și încredințat zapisul nostru la cinstită mâna dimisale, cuconului Matei Cant(acuzino) vistiernic, precum să s(ă) știe, că de nimene siliți nice asupriți, ce de a noastră bun(ă) voi, am vinit la dumnealui, cuconul Matei Cant(acuzino), vel vist(iernic), și am vândut trii părți di moșii din Milești (...).

Deci, de astăzi înainte să-i fie dumisale dreaptă ocin(ă) și moșii în veci, și neclintită și cuconilor dumisale, nepoților, strănepoților dumisale, din câmpu, din pădure, din livezi, din iaz și din tot locul cuvenit, să aibă dumnealui a stăpâni cu bun(ă) pace, ca pi o dreaptă moșie, ci am vândut dumisale cu voe noastră. Și la tocmală, ce am avut cu dumnealui, și la facire zapisului de vânzare, s-au întâmplat și alți oameni buni și răzeși, care mai gios s-au iscălit martur(i) în zapisul de vânzare. Iar când s-ar întâmpla, ca să s(ă) scoale vreun neam de al nostru, sau răzeși, ca să strice tocmala noastră, sau să întoarcă banii, ce am luat pe moșii, or la ce judecată ar mergi, să nu li să ții în samă, fiindcă i-am întrebat, și cu voia tuturor au fostu, cari s-au întâmplat și față” [21, p. 190-191].

La **16 iunie 1786**, răzeșii din Milești („sămînțenia din Costantin Vâscan”) spun că părțile de schimbă-

tură, precum și părțile lor „ci mai vechi di baștină, tot în bătrânul Pilat, din moșia Mileștii lângă Spancioani, am luat voie de la răzășii noștri, ca să le vindim dumisale Mateiu Cant(acuzino) vel vist(iernic)” [21, p. 219-220].

Odată „luată voie” de la răzeșii moșiei Milești, răzeșii din „sămînțenia” lui Costantin Vâscan mărturisesc (la **19 iunie 1786**) că „dat-am adevărat zapisul al nostru la cinstită mâna dumisali cocon Mateiu Cant(acuzino) vel vist(iernic) pentru ca să să știi, că prin tocmală, de bună voe noastră, învoindu-mi cu dumnealui, am vândut dumisali toati părțili noastre, ci avem în moșie Mileștii, di pisti Prut, ot ținut Eșii, pe vale Boldureștilor, adică în bătrânul Pilat și schimbătura, ci am luat noi”.

După încheierea acestei tocmeli, sunt alese (la **30 iunie 1786**) „părțili du(mnealui) Matei Cant(acuzino), vel vist(iernic), danie și cumpărătură cu zapise, în moșia Mileștii și Vârtopenii, de la ținut Iașii, osăbit de părțile altor răzăși”. În documentul respectiv sunt menționate microtoponimele, în mare parte, semne de hotar: Dealul Ulitei, Valea Vladnicului, Dealul Vladnicului, pârâul Mileștilor, Dealul Spancioanilor, pârâul Fundul Nărnovii, mlaștinile Râmnicile, Codru Băcului, Dealul Zgurii, Chiscul Zgurii, Iazul Braii, Apa Băcului, Gura Budișoarii, Apa Budișoarii, Poiana Visoca, Dealul lui Milic [21, p. 221-225].

Matei Cantacuzino a deținut și alte proprietăți (Corlăteni, Slobozia-Recea etc.), înstrăinate la **27 decembrie 1792**. Astfel, la data respectivă, după câte aflăm dintr-o „copie de pe copie, ce este în condică, protocolită de vel logofăt a Moldavviei și întărită cu pecete gospod”, Matei Cantacuzino, Rallu Cantacuzino și Ivan Severin spun că „adeverim cu această scrisoare a noastră, ce dăm măriei sale, domnița Mărioarei Callimah, că scoțând noi, ca să vindem la sultanmezat aceste moșii a noastre la ținut(ul) Eșului, anumi Corlătenii, ce să numește și Strâmba, cu sat și cu vetri de iazu, i Slobozie-Răce, și o bucată de loc, ce să numește Alunișul, care aceste sunt din locul Bălților, stălpite și cuprinsă tot într-un hotar i moșie Nicoreni, ce-i zicu și Ochil Albur, și-i mai zicu și Păpornița cu suhatur, și moșie Dondușanii cu sat. Și strigându-să în destulă vreme la mezat, întru auzul tuturor de obștie, cel mai bun preț, cu care ne-am mulțămît și noi, l-au dat mărie sa, domnița Mărioara, 41600 lei”.

A doua zi, după semnarea acestei scrisori, domnul Alexandru Moruzi face știre „cu acest al nostru domnescu hrison, ca înainte domniei mele, viind luminata domnița Mărioara, fiica răposatului domnu Grigorie Callimah v(oi)e vod, ne-au arătat, că din moșăile dum(nealui), vist(iernicului) Mateiu Cantacuzino, de la sultan-mezat au cumpărat câteva moșii la ținut

Eșii (vezi mai sus – A. F.), asupra cărora cerșând de la domnie mea, ca să i să întărească stăpânire prin al nostru domnescu hrisev (fapt realizat – A. F.), ne-au arătat de față și zapisul de cumpărătură, adevărit cu pecete și numile dum(isale) Matein Canta(cuzino) vist(iernic), i cu iscălitura și pecete domnișăi Rallu Callimah, cum și cu pecete și iscălitura ghegeneral-consul al Rosiei Ivan Severin (...).

Scrisu-s-au hrisevul acesta la scaunul domniei mele, în orașul Eșii, întru ce dintâi domnie a noastră la Moldavie, în anul dintâi, de credincios boierul domniei mele Șarban Botescu, biv vel sulger, în cursul anilor de la H(risto)s 1792, **dechembrie 28**” [22, p. 124-126].

Și, în fine, câteva rânduri cu privire la înruderile și originea familiei Cantacuzino. Astfel, conform lui N. Stoicescu, Cantacuzineștii erau înrudiți cu familiile de înalți dregători Paleologu, Ciolpan, Prăjescu, Costin, Șoldan, Gavrilaş, Neculce, Luca, Buhuș, Ursachi, Ciobanul, Costachi, Ceaurul-Ștefan, Catargi, Ruset, precum și cu familiile domnitoare Barnovschi, Tomșa, Lupu, Brâncoveanu, Racoviță etc. [31, p. 361-367].

Cu referință la familia Cantacuzino, Ștefan S. Gorovei scrie: „Trei voievozi – Dumitrașcu Cantacuzino în Moldova, Șerban și Ștefan Cantacuzino în Țara Românească – și mai mulți oameni însemnați s-au ridicat din această familie, care, după toate probabilitățile, descinde din vechii Cantacuzini bizantini, reprezentanți și pe tronul din Constantinopol; veriga genealogică nu lipsește, dar e insuficient documentată. În țările române au venit urmașii lui Mihail Cantacuzino, poreclit Șeitanoglu (fiul dracului), întemeind mai multe ramuri” [30, p. 97].

Astfel, ca urmare a investigațiilor efectuate, putem constata:

1. Satele sau părțile de sate stăpânite de familiile Ureche, Cantacuzino, Moimășcul și Ponici puteau fi: de moșie („dedină”, „ocină”), de danie, de cumpărătură, de schimbătură.

2. Familia Ureche, înrudită cu familiile Batiște Vevelli, Balica, Buhuș, Prăjescu, Cantacuzino, Movilă, Costachi, Sturza etc., a stăpânit în ținutul Iași următoarele proprietăți: Posadnici, pe Jijia; Proselnici, pe Jijia; Săulești (Oișeni), pe Jijia; Șcheia, pe Prut; Verdeșani, pe Vladnic; seliștea Hărești; Păruceni, pe Nărnova; parte din Bodești, de sub Răzina; a treia parte din Hotinești (Urechești), pe Răchitna Nouă; a opta parte din Vlăsinești, pe Prut; o parte din Pădureni.

3. În prima jumătate a secolului al XVII-lea, familia Moimășcul a stăpânit în ținutul Iași părți din Lucăceni, Boiani, Puțuri, Moimești, Piscani. Familia Moimășcul se înrudea, prin intermediul familiei Bantăș, cu Cantemireștii.

4. Familia Ponici a stăpânit în ținutul Iași părți din satele Zăluceni, Bisericieni, Lucăceni; Telenești, pe Prut; Roșcani, pe Turia.

5. Cantacuzineștii au deținut, în ținutul Iași, numeroase sate și părți de sate: Ploscureni, Poprincani, Pădureni, Puriceni, Ionășești, Bășeni, Cutujani (Căldărușa), Ostăpceni, Boureni, Lucăceni (de la Moimășcul), Bogdănești, o bucată de Huhureț (lângă Bogdănești), Stolniceni, Cojanca, Pănicești, Vlăsinești (jumătate de sat), Popențeni (a treia parte), Hâjdieni (sat întreg), Cohănești (două părți), Cucuieți (lângă Hâjdieni), Glăvănești, Hiliuți (jumătate de sat), Pârjolta (sat întreg), Zăhăicani (pe Ciuhur), Stângăceni (pe Ciuhur), Nicoreni, Scăieni, Dondoșeni, Iepureni, părți din moșiile răzeșești Milești, Custura și Hotinești etc.

Referințe bibliografice

1. Arhivele Naționale ale României. Serviciul Județean Iași. Fond Documente.
2. Boga L. T. Documente basarabene. Vol. XIV. Hrisoave și cărți domnești (1607–1806). Chișinău: Cartea Românească, 1931. 96 p.
3. Catalogul documentelor moldovenești din Arhiva Istorică Centrală a Statului (CDM). Vol. III, 1653–1675. București: Direcția Arhivelor Statului, 1968. 692 p.
4. CDM din Direcția Arhivelor Centrale. Vol. IV, 1676–1700. București: Direcția Arhivelor Statului, 1970. 647 p.
5. CDM din DAC. Vol. V, 1701–1720. București: Direcția Arhivelor Statului, 1974. 653 p.
6. CDM din DAC. Supliment I (1403–1700). București: Direcția Arhivelor Statului, 1975. 492 p.
7. Documenta Romaniae Historica (DRH). A. Moldova. Vol. II (1449–1486). Volum întocmit de L. Șimanschi. București: Editura Academiei Române, 1976.
8. DRH. A. Vol. VI (1546–1570). Volum întocmit de I. Caproșu. București: Editura Academiei Române, 2008. 1043 p.
9. DRH. A. Vol. VII (1571–1584). Volum întocmit de I. Caproșu. București: Editura Academiei Române, 2012. 1037 p.
10. DRH. A. Vol. VIII (1585–1592). Volum întocmit de I. Caproșu. București: Editura Academiei Române, 2014. 1058 p.
11. DRH. A. Vol. XX (1629–1631). Volum întocmit de I. Caproșu, C. Burac. București: Editura Academiei Române, 2011, 1187 p.
12. DRH. A. Vol. XXII (1634). Volum întocmit de C. Cihodaru, I. Caproșu și L. Șimanschi. București: Editura Academiei Române, 1974. 487 p.
13. DRH. A. Vol. XXIII (1635–1636). Volum întocmit de L. Șimanschi, N. Ciocan, G. Ignat. București: Editura Academiei Române, 1996. 907 p.
14. DRH. A. Vol. XXIV (1637–1638). Volum întocmit de C. Cihodaru și I. Caproșu. București: Editura Academiei Române, 1998. 740 p.

15. DRH. A. Vol. XXV (1639–1640). Volum întocmit de N. Ciocan, D. Agache, G. Ignat și M. Chelcu. București: Editura Academiei Române, 2003. 708 p.
16. DRH. A. Vol. XXVI (1641–1642). Volum întocmit de I. Caproșu. București: Editura Academiei Române, 2003. 669 p.
17. DRH. A. Vol. XXVII (1643–1644). Volum întocmit de P. Zahariuc, C. Chelcu, S. Văcaru, N. Ciocan, D. Ciurea. București: Editura Academiei Române, 2005. 727 p.
18. DRH. A. Vol. XXVIII (1645–1646). Volum întocmit de P. Zahariuc, C. Chelcu, M. Chelcu, S. Văcaru, N. Ciocan, D. Ciurea. București: Editura Academiei Române, 2006. 946 p.
19. Documente privind istoria României. A. Moldova. Veacul XVII. Vol. IV (1616–1620). București: Editura Academiei Române, 1956. 612 p.
20. Documente privitoare la istoria Țării Moldovei în secolul al XVIII-lea (1751–1774). Cărți domnești și zapise. Colecția Moldova în epoca feudalismului. Vol. IX. Volum realizat de: L. Svetlicinai, D. Dragnev, E. Bociarov. Coordonator: D. Dragnev. Chișinău: Civitas, 2004. 315 p.
21. Documente privitoare la istoria Țării Moldovei în secolul al XVIII-lea (1775–1786). Cărți domnești și zapise. Colecția MEF. Vol. X. Volum realizat de: L. Svetlicinai, D. Dragnev, E. Bociarov. Coordonator: D. Dragnev. Chișinău, 2005. 314 p.
22. Documente privitoare la istoria Țării Moldovei în secolul al XVIII-lea (1787–1800). Cărți domnești și zapise. Colecția MEF. Vol. XI. Volum realizat de: L. Svetlicinai, D. Dragnev, E. Bociarov. Coordonatori: D. Dragnev, V. Constantinov. Chișinău: CEP USM, 2008. 512 p.
23. Documente privitoare la istoria orașului Iași. Vol. V. Acte interne (1741–1755) editate de I. Caproșu. Iași: Dosoftei, 2002. 1265 p.
24. Ghibănescu Gh., Ispisoace și zapise (Documente slavo-române). Vol. III, partea I. Iași: Dacia, P. & D. Iliescu, 1910.
25. Ghibănescu Gh. Ispisoace și zapise (Documente slavo-române). Vol. III, partea II. Iași: Dacia, P. & D. Iliescu, 1912.
26. Moldova în epoca feudalismului (MEF). Vol. III. Documente slavo-moldovenești 1601–1640. Alcătuitori: D. Dragnev, A. Nichitici, L. Svetlicinaia, P. Sovietov. Chișinău: Știința, 1982. 477 p.
27. MEF, vol. IV. Cărți domnești și zapise slavo-moldovenești 1641–1660. Alcătuitori: D. Dragnev, A. Nichitici, L. Svetlicinaia, P. Sovietov. Chișinău: Știința, 1986. 365 p.
28. MEF, vol. VII. Recensămintele populației Moldovei din anii 1772–1773 și 1774. Alcătuirea, cuvântul introductiv și comentariile de P. G. Dmitriev. Chișinău: Știința, 1975. 606 p.
29. MEF, vol. VIII. Documente moldovenești din secolul al XVIII-lea (1711–1750). Cărți domnești și zapise. Coordonator: D. Dragnev. Volum întocmit de L. Svetlicinai, D. Dragnev și E. Bociarov. Chișinău: Tipografia Centrală, 1998. 256 p.
30. Sion C. Arhondologia Moldovei. București: Minerva, 1973. 369 p.
31. Stoicescu N. Dicționar al marilor dregători din Țara Românească și Moldova, în sec. XIV–XVII. București: Editura Enciclopedică Română, 1971. 456 p.
32. Szekely M. M. Sfetnicii lui Petru Rareș. Studiu propopografic. Iași: Editura Universității „A. I. Cuza”, 2002. 673 p.

Alexandru Furtună (Chișinău, Republica Moldova).
Doctor în istorie, conferențiar, Institutul de Istorie.

Александр Фургунэ (Кишинёв, Республика Молдова).
Доктор истории, конференциар, Институт истории.

Alexandr Furtuna (Chișinău, Republic of Moldova).
PhD in History, Research Associate Professor, Institute of History.

E-mail: alexandrufurtuna32@yahoo.com